

ПЕРШІ МІСЯЦІ МИРНОГО ЖИТТЯ В МОРОЧНЕНСЬКОМУ РАЙОНІ

або чому Кухотська Воля не стала районним центром

Ось і знову дочекалися ми Дня величної Перемоги. Будемо згадувати тих, хто здобув для нас мирне життя, у шанобі схилимо свої голови перед ними. Розпитаємо у старожилів, як вони пережили трагічні дні війни...

А ще - про те, що діялося в Морочнівському районі в перші повоєнні місяці, можемо дізнатися із документів Державного архіву Рівненської області. У доповідній записці секретаря РК КП(б) України Шмата Степана Антоновича, датованій 23 березнем 1944 року, новопризначений керівник району розповідає про тодішні проблеми: «Першого лютого 1944 року 13 чоловік партизанського загону імені Богдана Хмельницького, за призначенням Рівненського підпільного обкому КП(б), прибули в Морочне для налагодження мирного життя. Серед них було 4 жінки-вчителі».

Головою райради депутатів трудящих призначено колишнього начальника господарської частини партизанського загону ім. Богдана Хмельницького Гладковича Антона Олександровича, уродженця села Локниці. До війни він працював старшим податковим інспектором Гомельського обласного фінансового відділу.

Вдалося встановити радянську владу у 36 селах із 37. Лише в селі Бишляк цього зробити не можна. Організовується набір до лав Радянської Армії. У перші дні проведення цієї роботи відмічено, що

явка призовників до пункту збору сягає 100%. 27 лютого 1944 року відправлено 2 команди із Судчанської та Задовженської сільських рад.

З метою маскування, часто змінюється місце розташування райкому та райради. Є чимало втрат. У селі Борова вбито депутата сільради, який організував підвіз лісоматеріалів для ремонту мосту між Боровою та Млинком. У селі Перекалля вбито партизана, який знаходився дома через хворобу, у Млинку – голову сільради. У Кутині, на одному з хуторів, спалено в будинку зв'язкового партизанського з'єднання дядька Петра. У Локниці вбито двох партизанів, які відстали від партизанського загону імені Сталіна Пінської партизанської бригади. Спалено парову мельницю в селі Морочному, замучено мельника, який хотів відновити роботу мельниці. Спалено сім'ю поляка на хуторі Жигаловка.

Для організації мирного життя з обкому прибуло 20 чоловік, але кадрів не вистачає. Немає заврайво, райздороввідділу, начальника міліції, райфінвідділу, наркомзему. На черзі - облік домашніх тварин, землі, але немає паперу, форми обліку, людей для їх проведення.

Чи будуть проводитися сільгосп-поставки та сільгоспподаток за 1943 рік? Розпочався сезон молоко- та м'ясопоставок. Якщо їх вчасно не організувати, план не буде виконано. Необхідні вказівки щодо проведення весняного посіву

на землях державних та виморожених. Чи не пора поставити питання про реалізацію на справу оборони країни залишків хліба, вважаючи їх поставками за 1943 рік?

Районний центр зруйновано, немає жодної державної будівлі. Приватні приміщення теж потерпіли від бомбувань. Отже, **якщо буде відновлена вузькоколійна дорога Домбровиця – Кухотська Воля, то доцільно було б перенести районний центр у Кухотську Волю, адже райцентр слід будувати від самого початку.**

Слід вивнянити питання заробітної плати: де її отримувати, по якому штату, по яких ставках, з якими податками. Населення району буде приймати участь у реалізації військового займу, а фінансово-кредитних органів у районі немає.

Повідомляючи про це, прошу ваших вказівок у подальшій роботі. Якнайшвидше присилайте відповідних працівників, але при правці пам'ятайте про безпеку. Вони повинні мати при собі зброю, а їхати необхідно групами по найбезпечнішому маршруту: Домбровиця – Сварицевичі – Бродниця – Витчівка – Іванчиці – Старі Коні – Мутвиця – Морочне.

Прошу вислати печатки та штамп для райкому та райради».

Ось такими були перші кроки відновлення трудового життя в районі. А вже в серпні 1944 року секретарю Ровенського обкому Бегмі морочненські керівники звітували, що «виконання державних

поставок в районі організовано. Відбудовано склад для прийому зерна. Нині тут зберігається 50 тонн зерна».

У грудні 1944 на адресу обкому йде прохання «залишити в Морочненському районі для відновлених робіт 37 спеціалістів із числа військовозобов'язаних, бо всі вони є керівниками районних організацій». Багатоох із них чекала трагічна доля. Під час роботи в ДАРО я прочитала, що 20-22 травня 1945 року в Морочненському районі загинули завідуючий дорожнім відділом Бережний, голова райплану Попко, начальник райконтори зв'язку Тишковець, начальник райконтори заготівлі Щука. Замінити їх ніким, і знову морочненські керівники просять прислати нових спеціалістів.

Звісно, передати всю інформацію неможливо. А от про одне із найцікавіших повідомлень уже 1945 року вам розповім. У райком прийшла директива зробити карту району. Ось відповідь Шмата С. А.: «Повідомляю, що в районі немає жодного землевпорядника та інших здібних людей, здатних зробити карту району. Виконати зазначену директиву нікому. Просимо відрядити фахівця по виготовленню карти району. 23.11.1945».

Голоді і холоду довелося пережити тоді нашим землякам. Ось, наприклад, про що розповідає один із документів ДАРО. 28 вересня 1945 року в обласне споживче товариство секретар райкому Костиков повідомляє, що жителі Морочненського району залишилися без солі. Він рекомендує заготовляти сухі гриби, чорницю, шкіру та іншу сировину на сіль. Для цього в район було направлено 2 вагони солі.

Далекі сорокові роки ХХ століття... Якими ж важкими ви були для наших земляків!

Валентина Тумаш, краєзнавець